

سبک زندگی اسلامی با تأکید بر نقش زنان

مریم زاغیان^۱

چکیده:

اسلام دین جامع و کامل برای تأمین سعادت بشر است و به تمام ابعاد فردی و اجتماعی انسان در همه حوزه‌ها توجه دارد و به‌طور مستقیم به تبیین نقش زنان بر ارزش‌گذاری سبک زندگی اسلامی پرداخته است. در بعد نقش زن در اجتماع اولین شرط حضور زن در اجتماع و پذیرفتن مسئولیت‌های اجتماعی، حفظ حجاب و رعایت حریم عفاف و سخن گفتن به گونه معروف و دور از هرگونه عشوه‌گری است تا زمینه فساد فراهم نشود و در کنار اشتغال بیرون منزل از وظیفه اصلی خویش که حفظ کیان خانواده است، غافل نگردد. در این مقاله جهت شناخت سبک زندگی اسلامی با تأکید بر نقش زنان به روش کتابخانه‌ای بدست آمد که زن در حیطه فردی و خانوادگی نقش بسزایی را ایفا می‌کند. در حیطه فردی با خودشناسی و تهذیب نفس و در حیطه خانوادگی با ایفای درست وظایف خود در نقش مادری و همسری می‌تواند زمینه‌ساز سعادت افراد خانواده شود.

کلیدواژه: اسلام، زنان، زندگی، سبک زندگی اسلامی.

۱. طلبه سطح دو مدرسه علمیه فاطمیه اندان.

مقدمه

سبک زندگی عبارت است از مجموعه‌ی منظم و به هم مرتبط از رفتارهای افراد در زندگی فردی و اجتماعی‌شان که مبتنی بر یک سری بینش‌ها و ارزش‌های برآمده از آنهاست. با این بیان، سبک زندگی شامل اموری می‌شود که به زندگی انسان، اعم از بعد فردی و اجتماعی، مادی و معنوی مربوط می‌شود. ارائه‌ی مدلی جامع از سبک زندگی اسلامی، در جامعه‌ی امروز ایران، خصوصاً با توجه به رابطه‌ی متقابل فرهنگ و سبک زندگی، امری ضروری به نظر می‌رسد که مورد تأکید مقام معظم رهبری نیز می‌باشد.

هویت زن و مرد مسلمان نقطه استراتژیک تهاجم غرب در عرصه جنگ نرم به شمار می‌رود. یکی از راهبردهای غرب در راستای تغییر سبک زندگی، تضعیف نهاد خانواده، به وسیله تغییر هویت زنان مسلمان است که با القای کم ارزش جلوه دادن خانه داری و ارزشمند جلوه دادن مشاغل بیرون از منزل، مصرف زدگی و ... ابتدا به تغییر نگرش زنان مسلمان در نتیجه با تقدس زدایی و سست کردن پایه‌های خانواده در صدد تغییر سبک زندگی مسلمانان است. در مقابل اسلام به حفظ نهاد خانواده، اهتمام ویژه‌ای دارد. در یک جمله می‌توان گفت خانواده شاهراه اصلی رسیدن به کمال است و همین جایگاه عظیم، سبب شده که دشمنان به وسیله‌ی عوامل مختلف در پی آن باشند که این مسیر را مسدود سازند. بر این اساس، افزایش آگاهی زنان از نقش‌های سازنده‌ی خود و جهت دهی آنها به سمت اسلام‌مداری، منجر به پیش گرفتن سبک تربیتی اسلامی در آنها می‌گردد. برای مشخص کردن نقش زنان در سبک زندگی اسلامی به روش اسنادی و با مطالعه کتب نقش زنان در سبک زندگی اسلامی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

کتابها و مقالات بسیاری در زمینه سبک زندگی نوشته شده است از جمله: کتاب «سبک زندگی» اثر محمدباقر پورامینی (۱۳۹۲) درباره شیوه زندگی کردن با بهره‌گیری از میراث رهنمون بخش امام خوبان علی بن موسی الرضا(ع) پاسخ داده شده و زیستن مومنانه را در پرتو ارتباط با خدا و خود و خلق ترسیم کرده؛ کتاب «مهارت‌های زندگی» نوشته سید مهدی خطیب (۱۳۹۶) در یازده فصل تدوین شده که هر فصل به بیان یکی از مهارت‌های زندگی می‌پردازد؛ کتاب «زندگی موفق» تألیف عباس رحیمی (۱۳۸۲) راهی پیش روی جوانانی که در آغاز زندگی اند و به عقل زندگی نیاز دارند، گذاشته اند و باید‌ها و نبایدهایی را بیان نموده اند که از موارد عقل زندگی است؛ در مقاله «سبک زندگی اسلامی» تألیف حمید دهقانیان (۱۳۹۲) ضمن تحقیق ابعاد و مولفه‌های

سبک زندگی اسلامی_ایرانی، ضرورت الگوی اسلامی_ایرانی، پیشرفت جهت تحقق این مهم بررسی شده است؛ مقاله دیگر با عنوان «نقش زنان در سبک زندگی اسلامی ایرانی» نوشته ساسان باوی، خانمها اشرف روشنی سالار و ملیکه سیاحی (۱۳۹۹) نیز به بررسی نقش زنان در سبک زندگی اسلامی_ایرانی پرداخته است که نشان داده زنان به عنوان عنصری سازنده در جامعه که علاوه بر نقش اجتماعی، وظیفه پرورش و تاثیر بر نسل ها را دارند و بر جوامع خود نیز تاثیر بسزایی می گذارند و می توانند بر سیر تاریخی جامعه تاثیر گذار باشند و مسیر آن را تغییر دهند. کتاب یا مقاله ای که سبک زندگی اسلامی با تاکید بر نقش زنان را به طور مجزا مورد بررسی قرار داده باشد یافت نشد.

در این مقاله پس از بیان مفهوم سبک زندگی اسلامی با تاکید بر نقش زنان، نقش فردی_عبادی و خانوادگی زنان در سبک زندگی اسلامی مورد بررسی قرار می گیرد.

۱- مفهوم شناسی:

قبل از ورود به بحث لازم است مفهوم برخی واژه ها مورد بررسی قرار گیرد که در ذیل به آن پرداخته می شود.

۱-۱- مفهوم سبک زندگی:

سبک ع. (به فتح سین و سکون) با با فلز گداخته را در قالب ریختن، کلمات را به طرزی نیکو تلفیق کردن و آراستن، در فارسی به معنی ریخت و طرز و روش هم می گویند.^۱

زندگانی_زندگی_ ۱. مص_ (بکسر زا و فتح دال) زنده بودن، زیستن، عمر، حیات، معاش.^۲

سبک زندگی ناظر به مسائلی است که تن زندگی انسان را در دنیا شکل می دهد. به عبارتی، وقتی از چگونگی زیستن مومنانه سخن می گویند، تمام مسائلی را که آدمی در متن زندگی با آن مواجه است، باید مد نظر قرار داد و از این رو گستره سبک زندگی عرصه وسیعی از رفتار آدمی با خدا، خود، خانواده، جامعه و حتی طبیعت را در بر می گیرد.

۱. عمید، فرهنگ عمید، ص ۵۹۷.

۲. همان، ۵۷۸.

سبک زندگی با مفهوم عقل معاش که همان «شیوه زیستن» است؛ یکسان است؛ یعنی عقلی که به انسان می‌گوید چطور باید زندگی کرد. کارکرد این عقل در راستای چگونگی تدبیر زندگی، چاره اندیشی، درباره معضلات و مشکلات زندگی، تلاش برای هماهنگی با قوانین شرعی و سازگاری با آنها در ساماندهی زندگی مناسب و مطلوب قرار داد تا انسان را به حیات مؤمنانه رهنمون کند. این نوع عقل در احادیث همان عقل معاش است: «بهترین دلیل بر زیادتی عقل، حسن تدبیر است»^۱ نیز بنگرید به این سخن امام رضا علیه السلام: «مهربانی با مردم نیمی از عقل است»^۲ سبک زندگی اسلامی و عقل معاش، توجه به اجرای اسلام با همه ابعاد آن در تمام عرصه‌های زندگی آدمی است و می‌توان در دسته‌بندی مشخص و با ملاحظه ارتباط سه گانه انسان با خدا، خود و خلق زندگی مومنانه‌ای ساخت و با تکیه بر متن سخن و سیره معصومان علیهم السلام شیوه زیستن را مشق کرد در این مقاله همه این معانی سبک زندگی مد نظر است.^۳

۱-۲- سبک زندگی اسلامی:

از آنجا که خاستگاه موضوع سبک زندگی از فضای جامعه غربی سرچشمه گرفته و با معیارها و فرهنگ و تمدن غربی هم سو شده است. ورود این مفهوم به فرهنگ و محیط اسلامی این واژه را دست خوش تفاوت‌هایی در زاویه نگاه به آن خواهد کرد زیرا که فرهنگ و معیارهای اسلام در نقطه کاملاً متضاد نسبت به فرهنگ و معیارهای غربی گرایانه است. با توجه به نظریه‌های ذکر شده از سوی روانشناسان غربی می‌توان به این نتیجه دست یافت که سبک زندگی در نگاه غیردینی با اصالت فردگرایی همراه است؛ چرا که از دیدگاه آنها در سبک مدرنیته غربی اصالت با فرد، علایق و سلاقی اوست اما در سبک زندگی اسلامی فرد زندگی خویش را بر اساس آموزه‌های دینی تطبیق می‌سازد. برای استنتاج وجوه گوناگون سبک زندگی را مطالعه و بررسی و وضعیت هنجاری و شایستگی آن باید به بررسی ابعاد متعدد سبک زندگی، در سه دسته کلی بینش، گرایش و کنش پرداخته شود. بر این اساس بینش، مجموعه نظام مند از باورهاست که هویت

۱. تمیمی آمدی، غررالحکم، ج ۳۱۵۱، ص ۴۱۶.

۲. نهج البلاغه، حکمت ۱۴۲.

۳. پورامینی، منشور زندگی در منظر امام رضا(ع)، ص ۱۷.

انسان بر اساس آن تعریف و ترسیم می‌شود و نمودهای عینی و رفتاری سبک زندگی انسان مسلمان و جامعه اسلامی با تکیه بر همین هویت ظهور و بروز می‌یابد.^۱

۲- نقش زنان در حیطه فردی و عبادی:

زنان در حیطه فردی و عبادی نیز نقش بسزایی را ایفا می‌کنند که در ذیل بتدا به نقش فردی و سپس به نقش عبادی پرداخته می‌شود.

۲-۱- نقش فردی:

از ابتدائی ترین خواسته‌های به حق انسان‌ها پیدا کردن راه‌های رستگاری و دوری جستن از ناکامی‌ها در مسیر هستی است. برای کامیاب شدن در این مسیر، شناخت خویشتن و راه‌های درست زیستن و دوری گزیدن از کجی‌ها و زشتی‌ها است. همان گونه که شناخت خویشتن به آدمی درس‌های فراوانی می‌آموزد، این آموزش میسر نمی‌شود مگر با ممارست و کوشش و افزودن توانایی‌های درست و دوری کردن از ناثواب‌ها و پلیدی‌ها و این ثواب‌ها در سایه پیدا کردن انگیزه و قدرت درست فکر کردن در مسائل سیاسی، اجتماعی و آداب اجتماعی حاصل نمی‌شود. در برابر افرادی هستند که عکس این عمل می‌کنند و در جهل خود می‌مانند و همچنان از خوشبختی و رستگاری دورتر می‌شوند.^۲

خود شناسی و آگاه شدن از برون و درون خویشتن مستلزم دور شدن از غفلت‌هاست و همین دور شدن‌ها سبب نزدیکی به حیات طیبیه و کمال انسانی است بر همین اساس یکی از راه‌های اولیه رستگاری اخلاق نیکو و پاکدامنی است، در این مسیر آگاه نبودن از خصایص و استعداد خود می‌تواند مسیر رشد و تعالی را کند و مسیر قنود شخصیت و ضعف اراده را هموار کند.

۲-۲- توکل:

توکل از راه‌های پیشرفت و آرامش برای انسان درجایی است که نیاز به یاری و همراهی دارد مخصوصاً در مشکلات و ناملازمات. بهترین کسی که می‌شود به آن توکل کرد خداوند قادر و تواناست. خداوند در قرآن کریم می‌فرماید: «و یرزقه من حیث لا یحتسب و من یتوکل علی الله

۱. علایی، احمدیان، نقش زنان در تحقق سبک زندگی اسلامی، ص ۳.

۲. رحیمی، زندگی موفق، ص ۱۷.

سخن نگویند! مبادا آنکه در دلش بیماری هوی و هوس است، به طمع بیفتد، بلکه متین و درست سخن بگوید.^۱

البته این آیات صرفاً خطاب به زنان پیامبر نیست بلکه این یک دستور الهی است که باید همه زنان به آن توجه کنند و نسبت به آن عمل نمایند که قوام و دوام خانواده و جامعه حفظ شود.^۲

ج: خودداری از بوی خوش

به جهت حفظ حرمت و شأن زن در جامعه و حضور در بین مردان توصیه مؤکد شده از عطر و ... که بوی خوش تند و تحریک‌آمیز است، نپایستی استفاده کنند که باعث تحریک و جلب‌توجه مردان بشود. رسول خدا به زنان می‌فرمود: «هنگامی که در مسجد حضور پیدا می‌کنید از عطر استفاده نکنید.»^۳

د: وقار در رفت و آمد

از دیگر وظایف زن، پرهیز از اعمال و رفتارهای جلب‌توجه کننده است. خداوند در قرآن می‌فرماید: «و لا یضربن بارجلهن لیعلم ما یخفین من زینتهن...؛ پاهای خود را به گونه‌ای به زمین نکوبند تا آنچه از زینتشان نهفته می‌دارند معلوم گردد.»^۴

زن در مواجهه با مردان و حضور در جامعه بایستی با وقار و متانت راه برود و به گونه‌ای قدم بردارد.^۵

حضرت علی (علیه‌السلام) می‌فرماید: «برخی از نیکوترین خلق و خوی زنان، زشت‌ترین اخلاق مردان است. مانند تکبر، ترس و بخل؛ هرگاه زنی متکبر باشد بیگانه را به حریم خود راه نمی‌دهد و اگر بخیل باشد اموال خود و شوهرش را حفظ می‌کند و چون ترسان باشد از هر چیزی که به آبروی او زیان رساند اصله می‌گیرد.»^۶

۱. احزاب، ۳۲.

۲. نصیری، تحلیل مفاهیم شخصیتی زنان، ص ۶۲.

۳. مهریزی، زن در اندیشه اسلامی، ص ۸۷.

۴. نور، ۳۱.

۵. معاونت فرهنگی تبلیغی حوزه‌های علمیه، حیات طیبه سبک‌شناسی اخلاق فردی، ص ۳۵۷.

۶. نهج‌البلاغه، حکمت ۲۳۴، ص ۴۸۵.

ه: متکبر بودن:

زن در اجتماع و در برابر نامحرم متکبر است تکبر نه از سر غرور و خودخواهی و بالاتر دانستن جایگاه خود از مرد بلکه از نظر شأن و شخصیت زنانگی و حرمت و حریم محرم و نامحرم است. زن با سلام کردن به دیگران در مواجهه حضوری، ابتدا مؤمن بودن خود و تقوای وجودی را نشان می‌دهد و با تکبر خود به دیگران می‌فهماند که هیچ‌کس حق سوءاستفاده از حریم آن را ندارد.

و: ترسو بودن:

در دستورات دینی و احکام شرعی ترسو بودن زن را برایش همچون سپری در برابر آسیب‌های اجتماعی می‌داند. ترسو بودن به معنای ذلت و فرار از سختی‌های اجتماعی و کاری نیست. ترس در زن به معنای حفظ کرامت و گوهر زیبای وجودی است در برابر دزدان ناموس و چشمان طماع؛ اینجاست که زن با سلاح ترس بر ناملایمات و خلاف‌های جامعه^۱ زشت خود را مواظبت می‌کند.

ز: بخیل بودن:

زن در اسلام باهوش و درایت خود و بخل عقیقانه در مقابل نامحرمان از داشته‌های خود و شوهر و زیبایی‌های ظاهری و خدادادی خود محافظت می‌کند و با خساست بی‌خردانه از حیف و میل ظرفیت‌های مادی و معنوی خود در برابر نامحرم نگاه‌داری می‌نماید.^۱

نتیجه‌گیری:

سبک زندگی هر فردی برخاسته از اعتقادات و اصول پذیرفته‌شده و به عبارتی جهان‌بینی و ایدئولوژی آن فرد است. با وجود ایدئولوژی و جهان‌بینی اسلامی، فرد باید زندگی اسلامی داشته باشد. اسلامی بودن شیوه^۲ زندگی به این معناست که سبک زندگی بتواند بستر ساز عبودیت الهی در حیات انسانی باشد.

زنان قوام جامعه انسانی هستند. اگر جامعه بخواهد به سعادت نائل شود، باید در تربیت زنان خود سرمایه‌گذاری کند؛ چراکه پایه^۳ اول صلاح و فساد هر جامعه، در گرو صلاح و فساد زنان آن جامعه است؛ زیرا هم خود زن و هم کار او ظرفیتی خاص دارد. اوست که همه^۴ زنان و مردان

۱. داوودی نژاد، رازهای تسخیر قلب همسر، ص ۲۳۴ _ ۲۳۰.

آیندهٔ جامعه را در دامن خود تربیت و مسیر حرکت را تعیین می‌کند، اوست که می‌تواند شبیخون فرهنگی را دفع کند یا بالعکس به مجسمهٔ مصرف کالاهای غرب تبدیل و وسیله‌ای در دستان پلید استعمارگران برای تصاحب همه‌چیز جامعه و سرمایه آیندگان شود. زنان با عاطفه و پاک‌نهاد، مهد هدایت مردان بزرگ و نابغه می‌باشند. این مادران فرخنده سیرت و ارجمند هستند که در آغوش مهر و محبت و در پرتو رحمت و شفقت خود، کودکانی تربیت می‌کنند که هر یک به تنهایی پیشوای میلیون‌ها انسان می‌شوند. ارحام بانوان به‌منزلهٔ صدف‌هایی است که مرواریدهای غلطان را در خود می‌پرورانند:

زنان با توکل و توسل در حیطه فردی، با اجرای درست نقش همسری و مادری مانند: اطاعت و تمکین و خوش اخلاقی و ... در حیطه خانوادگی می‌توانند در ایجاد و اجرای سبک زندگی اسلامی خود و خانواده مؤثر باشد. در حیطه اجتماع نیز با رعایت آداب اجتماعی مشترک همچون: غض بصر، جلوگیری از خلوت زنان و مردان و ... آداب ویژه زنان مثل: وقار در رفت، آمد و خودداری از بوی خوش، پوشش مناسب و ... می‌توانند نقش مؤثری ایفا نمایند.

در دامن‌های عفیف و پاک و در نتیجه تربیت‌های مهذب مادران، روح‌های بزرگ و اراده‌های آهنین به وجود می‌آید. در پرتو تربیت روح‌پرور بانوان است که اطفال کوچک، قابلیت آن را پیدا می‌کنند که محیط اجتماع را زیرورو کرده و خط سیر جامعه را تابع اراده خود سازند، پس اگر زنان در مسیر صحیح الهی قرار گیرند، با توانایی بالقوهٔ خود می‌توانند خانواده و جامعه را از انحراف‌های اخلاقی و عقیدتی نجات دهند.

منابع:

*قرآن، ترجمه محمود صلواتی.

*نهج‌البلاغه، ترجمه محمد دشتی.

۱_ امینی، ابراهیم، تربیت، چاپ دهم، قم: موسسه بوستان کتاب، ۱۳۹۲.

۲_ بیرانوند، محمد، راهکارهای علمی تربیت دینی کودکان، چاپ دوم، اصفهان: حدیث راه عشق، ۱۳۹۶.

- ۳_ پورامینی، محمدباقر، سبک زندگی (منشور زندگی در منظر امام رضا علیه السلام)، چاپ دوم، مشهد: قدس رضوی، ۱۳۹۲.
- ۴_ تمیمی آمدی، عبدالوحید، غرر الحکم، شرح آقا جمال الدین خوانساری، قم، ناشر، ۱۳۶۶.
- ۵_ جوادی آملی، عبدالله، زن در آئینه جلال و جمال، چاپ شانزدهم، قم: مرکز نشر اسراء، ۱۳۸۶.
- ۶_ _____، مفاتیح الحیاه، قم: اسراء، ۱۳۹۱.
- ۷_ خطیب، مهدی، مهارت‌های زندگی، چاپ دوم، قم: سازمان چاپ و نشر دارالحديث، ۱۳۹۶.
- ۸_ حنیقر، حسین و پورحسینی، مزده، مهارت‌های زندگی، چاپ یازدهم، قم: مرکز نشر هاجر، ۱۳۹۰.
- ۹_ داوودی نژاد، مسلم، رازهای تسخیر قلب همسر، چاپ چهاردهم، قم: مهر دلدار، ۱۳۹۶.
- ۱۰_ دشتی، محمد، نهج البلاغه، چاپ بیست و چهارم، قم: موسسه تحقیقاتی امیرالمؤمنین، ۱۳۸۳.
- ۱۱_ رحیمی، عباس زندگی موفق (رازهای خوب زیستن)، چاپ یازدهم، قم: نشر جمال، ۱۳۹۰.
- ۱۲_ سادات، محمدعلی، راهنمای پدران و مادران، جلد دوم، چاپ هجدهم، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۷.
- ۱۳_ سالاری فر، محمدرضا، درآمدی بر نظام خانواده در اسلام، چاپ هشتم، قم: مرکز نشر هاجر، ۱۳۹۲.
- ۱۴_ شبذینی پاشایی، محمد و دیگران، سبک زندگی اسلامی، قم: زمزم هدایت، ۱۳۹۴.
- ۱۵_ کلانتری، علی اکبر، اسلام و الگوی مصرف، ویرایش دوم، چاپ دهم، قم: موسسه بوستان کتاب، ۱۳۸۸.
- ۱۶_ مجلسی، محمد باقر، حلیه المتقین، چاپ چهارم، قم: جلوه کمال، ۱۳۹۳.
- ۱۷_ محدثی، جواد، اخلاق معاشرت، چاپ سوم، قم: موسسه بوستان کتاب، ۱۳۸۱.

- ۱۸_ محمدی ارهانی، نرجس، محیط اجتماعی و تأثیر آن بر تربیت، قم: مرکز نشر هاجر، چاپ اول، ۱۳۹۵.
- ۱۹_ محمدی ری شهری، محمد، تحکیم خانواده از نگاه قرآن و حدیث، چاپ ششم، قم: سازمان چاپ و نشر دارالحدیث، ۱۳۹۱.
- ۲۰_ مصطفوی(خمینی)، فریده و جعفری ورامینی، فاطمه، زن از منظر اسلام، قم: انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، ۱۳۸۲.
- ۲۱_ حسین، مظاهری، خانواده در اسلام، اصفهان: ناشرشفق، ۱۳۸۸.
- ۲۲_ معاونت فرهنگی تبلیغی حوزه‌های علمیه، حیات طیبه(سبک شناسی اخلاق فردی)، ج ۱، چاپ دوم، قم: مرکز نشر هاجر، ۱۳۹۷.
- ۲۳_ _____، حیات طیبه (سبک شناسی اخلاق خانوادگی)، ج ۲، چاپ اول، قم: مرکز نشر هاجر، پاییز ۱۳۹۶.
- ۲۴_ مهریزی، مهدی، زن در اندیشه اسلامی، چاپ سوم، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۸۶.
- ۲۵_ نصیری، مریم، تحلیل مفاهیم شخصیتی زنان، چاپ اول، قم: مرکز نشر هاجر، ۱۳۹۴.
- ۲۶_ نقیه، مجید، ظرافت‌های خانوادگی(۵۰۰ نکته کاربردی برای والدین، خانواده‌ها و مربیان) چاپ اول، اصفهان: مداد سفید، پاییز ۱۳۹۰.
- ۲۷_ نوری همدانی، حسین، جایگاه بانوان در اسلام، چاپ دوم، بی جا، مهدی موعود، ۱۳۸۳.
- ۲۸_ علایی رحمانی، فاطمه و احدیان، مریم، نقش زنان در تحقق سبک زندگی اسلامی، <https://www.civilica.comm>، ۱۳۹۴/۱۱/۲۹.
- ۲۹_ <http://shiastudies.com>، ۱۳۹۷/۶/۱۱.